

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Valtion nuorisoneuvosto on jättänyt lausunnon sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi sähköisesti lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Lausunnossaan neuvosto on kiinnittänyt huomiota seuraaviin näkökohtiin.

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että uudistuksella pyritään parantamaan palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon palveluissa on ollut suurta alueellista vaihtelua, mikä on vaikuttanut nuorten yhdenvertaisuuteen. Samoin mielenterveyspalveluiden saatavuuden ongelmat ovat herättäneet huolta nuorissa. Etenkään matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin ei ole päässyt yhdenvertaisesti eri puolilla maata. Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, vain kaksi kolmesta lapsesta sai apua mielenterveyden ongelmiin sitä tarvitessaan. Lisäksi niistä sijoitetuista lapsista, joilla oli päihdeongelmia, vain 35 prosenttia sai näihin apua.

Valtion nuorisoneuvosto on huolissaan, että korjaavien sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyessä sote-maakunnille kunnilla ei ole riittävää kannustinta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, mikä saattaa pitkällä aikavälillä näkyä alueiden välisinä terveys- ja hyvinvointieroina. Kunnilla voi olla myös taloudellista painetta karsia esimerkiksi ennaltaehkäisevistä nuorisotyön ja -toiminnan palveluista, joiden sääntely on väljempää. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ollessa sekä maakuntien että kuntien tehtävä, esityksessä olisi hyvä täsmentää, kumman vastuulla tämä on ensisijaisesti.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Valtion nuorisoneuvosto pitää maakunnallisia nuorisovaltuustoja tärkeänä vaikuttamiskanavana nuorille, mutta korostaa, että nuorisovaltuustoille tulee osoittaa riittävät resurssit.

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että lisäksi nuorille tulee luoda muitakin yleisiä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. On tärkeää, että lapset ja nuoret voivat osallistua sekä yleisellä tasolla sote-maakunnan päätöksentekoon, että niiden palveluiden kehittämiseen, joita lapsi tai nuori itse käyttää. Sote-maakuntalain 5 luvussa tarkoitettuja keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia tulee järjestää myös lapsille ja nuorille sekä osallistaa lapset ja nuoret ikätasoisesti heitä koskevien palvelujen suunnitteluun.

Eriyisen tärkeää on taata niiden haavoittuvassa asemassa olevien nuorten vaikuttamismahdollisuudet, jotka käyttävät sosiaali- ja terveyspalveluja, mutta eivät välttämättä osallistu aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan. Osallisuuden tulisi toteutua esimerkiksi lastensuojelun asiakkaiden, mielenterveyspalveluita käyttävien sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten osalta. Lasten ja nuorten oikeus tulla kuulluksi käyttämässään palveluissa tulee varmistaa kokonaisvaltaisesti.

Valtion nuorisoneuvosto on huolissaan, että nuorten äänestysaktiivisuus tulee jäämään maakuntavaaleissa matalaksi, mikä voi osaltaan heikentää nuorten äänen kuulumista sote-maakunnissa ja tätä kautta demokratian toteutumista.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyessä sote-maakunnille lainsäädännöllä ja yhteisillä toimintatavoilla tulee huolehtia, että nuorille suunnatut palvelut eivät pirstaloidu. Kuntiin jää erityisen paljon juuri nuorille suunnattuja toimintoja, kuten koulutus, nuorisotyö ja erityyppiset harrastukset. Nuorisolain 9§:n mukaisen monialaisen yhteistyön tulee toteutua jatkossa myös maakunnissa.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että oppilas- ja opiskelijahuolto toteutuu jatkossakin lähipalveluna ja kuraattori- ja psykologipalveluiden saatavuus turvataan. Valtion nuorisoneuvosto onkin vaatinut ennaltaehkäisevän mielenterveystarkastuksen ottamista osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Tällöin jokainen oppilas ja opiskelija voisi keskustella mielenterveyteen liittyvistä asioista ammattilaisen kanssa ilman, että tämä vaatisi varsinaisia mielenterveyden ongelmia tai oireilua. Neuvosto kantaa huolta, miten yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuollon sujuva toteutuminen varmistetaan tilanteessa, jossa opettajat ovat kuntien henkilöstöä ja oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstö maakuntien.

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että uudistuksessa tulee varmistaa tiedonkulku viranomaisten ja järjestäjien välillä sekä löytää yksilölliset, tarkoituksenmukaiset palvelupolut.

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että vaikutusten arviointia tulee täydentää kuvaamalla uudistuksen vaikutuksia etenkin koulutuksen ja työn ulkopuolella oleville nuorille suunnattuun työpajatoimintaan. Lakiesitys ei huomioi riittävästi työpajatoiminnan kaltaisen sote-maakuntien ja kuntien yhdyspinnoille asemoituvan monialaisen palvelun toimintaedellytyksiä. Esityksellä on vaikutuksia työpajatoiminnan tuottamiseen tilanteessa, jossa palvelun tuottamisen kehys tulee nuorisolaista, mutta työpajoilla toteutettaviin toimenpiteisiin liittyvä sääntely sosiaalihuoltolaista tai kuntouttavaan työtoimintaan liittyvästä laista. Esityksen myötä kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus siirtyvät sote-maakunnan järjestämisvastuulle. Esityksessä jää epäselväksi, voiko sote-maakunta hankkia kuntouttavaa työtoimintaa tai sosiaalista kuntoutusta kunnalliselta työpajatoimijalta.

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Valtion nuorisoneuvosto on huolissaan, miten työpajatoiminnan tuottaminen tulee käytännössä tapahtumaan tilanteessa, jossa palvelun tuottamisen kehys tulee nuorisolaista, mutta toiminnan sisällöt sosiaalihuoltolaista eikä kunta ei voisi enää jatkossa toimia sosiaalihuoltolain mukaisen toiminnan tuottajana.

Substanssilainsäädännön tarkasteleminen hyvissä ajoin ennen uudistuksen voimaantuloa on välttämätöntä palveluiden käyttäjien ja tuottajien näkökulmasta.

21.9.2020 VN/8871/2019

Helsingissä 21.9.2020

Valtion nuorisoneuvoston puolesta

Anna-Maria Tenojoki
pääsihteeri